

รายงานการวิเคราะห์ตัวชี้วัดระดับความสำเร็จของการดำเนินงานพัฒนา สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) (รอบ 5 เดือนแรก ต.ค. 2566 - มี.ค.2567)

ความเป็นมา

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นอนาคตที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เด็กมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการดูแลจากครอบครัวและสังคม การวางรากฐานที่ดีให้กับเด็กปฐมวัย จึงเป็นการเตรียมความพร้อมและสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ เนื่องจากเด็กช่วงปฐมวัย (0 - 5 ปี) เป็นวัยที่มีพัฒนาการเจริญเติบโตทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ด้าน จากบิดามารดาและผู้คนรอบข้างและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยในปัจจุบันสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นทางเลือกหนึ่งในการทำหน้าที่แทน พ่อ แม่ จากสถิติการศึกษาประจำปี 2564 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีเด็ก อายุ 0 – 5 ปี จำนวน 3,809,576 ราย และ เข้าสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จำนวน 1,616,709 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.44 ดังนั้นการพัฒนาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ด้านสุขภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะบ่งชี้ว่าเด็กปฐมวัยจะได้รับการดูแลที่ได้มาตรฐานที่มีคุณภาพ โดยสถาบันพัฒนาอเนกัมย์เด็กแห่งชาติได้กำหนดเป้าหมายของพัฒนายกระดับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ 4D ในปี 2566 จำนวน 130 แห่ง และในปีงบประมาณ จำนวน 770 แห่ง ใน 13 พื้นที่เขตบริการสุขภาพ

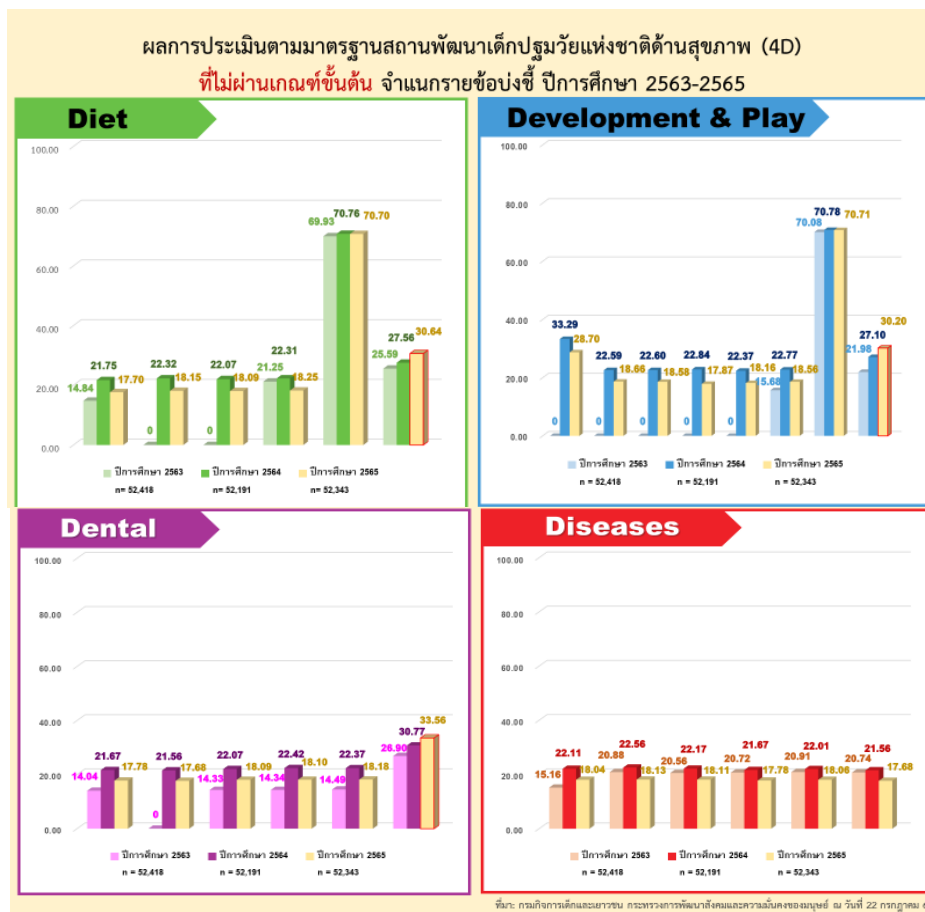
สถานการณ์การประเมินตนเองของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยมาตรฐานสถานพัฒนา เด็กปฐมวัยแห่งชาติ

ผลการดำเนินงานมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประหว่างปี 2563 – 2565 จากฐานข้อมูลสารสนเทศการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่าในปี 2565 มีสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเข้ามาประเมินตนเองในภาพรวมครอบคลุมทั้งหมด 43,208 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 82.55 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2564 ที่มีร้อยละ 78.72

ภาพที่ 1 แสดงร้อยละของการเข้ารับการประเมินตนเองและระดับคุณภาพของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
ที่ผ่านการประเมินตนเองตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

ผลลัพธ์การดำเนินงานด้านสุขภาพของเด็กปฐมวัย ตามมาตรฐานที่ 3 คุณภาพของเด็กปฐมวัย เมื่อนำมาวิเคราะห์ผลลัพธ์ด้านสุขภาพทั้ง 4 ด้าน (4D) พบว่า 1) ด้านการเจริญเติบโตและโภชนาการของเด็กปฐมวัย มีสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จำนวน 16,039 แห่ง หรือ ร้อยละ 30.6 ที่มีเด็กปฐมวัยที่สูงดีสมส่วนต่ำกว่า ร้อยละ 50 2) ด้านพัฒนาการและการเล่น มีสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จำนวน 15,805 แห่ง หรือ ร้อยละ 30.2 ที่มีเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยรวมต่ำกว่าร้อยละ 75 3) สุขภาพช่องปากและฟัน มีสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จำนวน 17,565 แห่ง หรือ ร้อยละ 33.5 ที่มีเด็กมีฟันผุมากกว่าร้อยละ 60 และ 4) การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อความปลอดภัยและปลอดภัยโรค มีสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จำนวน 9,491 แห่ง หรือ ร้อยละ 18.1 ที่ไม่มีแผนการดำเนินงานด้านการป้องกันควบคุมโรคในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงจำนวนสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำด้านสุขภาพ

ข้อบ่งชี้ที่ไม่ผ่านเกณฑ์ด้านสุขภาพ 4D ประกอบด้วย

- 1) ด้านการเจริญเติบโตและโภชนาการของเด็กปฐมวัย
 - ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่มีการจัดอาหารที่เหมาะสมและเพียงพอตามวัยและไม่ได้รับการดูแลให้เด็กรับประทานอาหารที่ครบถ้วน 5 กลุ่มอาหารในปริมาณที่เพียงพอ

- ไม่มีอุปกรณ์เครื่องชั่งน้ำหนักและเครื่องวัดความยาว/ส่วนสูงที่ได้มาตรฐาน ขาดการประเมินการเจริญเติบโตของเด็กเป็นรายบุคคล
- ไม่มียาสามัญประจำบ้านและบุคลากรไม่ผ่านการอบรมพยาบาลและช่วยชีวิตเบื้องต้น
- ขาดการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการปฏิบัติหน้าที่ถูกต้อง เรื่อง การรับประทานอาหาร การล้างมือ การเล่น การนอน การรักษาความสะอาดและป้องกันการติดเชื้อโรค

2) ด้านพัฒนาการและการเล่น

- ครู/ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่หลักในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย มีวุฒิการศึกษา/คุณสมบัติไม่เหมาะสมตามเกณฑ์ และครูที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยไม่มีประสบการณ์หรือผ่านการฝึกอบรมการดูแลเด็กปฐมวัย
- พื้นที่เล่นสนามเด็กเล่น และของเล่นขาดความปลอดภัยไม่ได้มาตรฐาน ไม่เหมาะสมกับพัฒนาการ และขาดระบบการดูแลแก้ไขในจุดที่มีความเสี่ยง
- ไม่มีการจัดกิจกรรมที่พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม เช่น ประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่
- ขาดการเฝ้าระวังติดตามพัฒนาการและกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมกับเด็กทั้งรายกลุ่มและเป็นรายบุคคล

3) ด้านสุขภาพช่องปากและฟัน

- ไม่มีห้องน้ำ ห้องส้วมที่แยกจากกัน ไม่มีบริเวณแปรงฟัน/ล้างมือที่เป็นสัดส่วน และขาดระบบการดูแลรักษาความสะอาดหรือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง
- เด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่มีอุปกรณ์ภาชนะและเครื่องใช้ส่วนตัวที่เพียงพอกับการใช้งานสำหรับเด็กทุกคน เช่น แก้วน้ำ ยาสีฟัน ผ้าเช็ดหน้า/มือ
- เด็กไม่ได้รับการตรวจสุขภาพอนามัยและความสะอาดของร่างกายและช่องปากประจำวัน และไม่มีการจัดบริการตรวจสุขภาพช่องปากประจำปีให้แก่เด็ก

4) ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อความปลอดภัยและปลอดโรค

- ครูผู้ดูแลเด็กไม่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีและประเมินภาวะสุขภาพจิต
- ไม่มีกิจกรรมการตรวจสุขภาพประจำวันให้แก่เด็กก่อนเข้าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย หรือสนับสนุนให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีโดยบุคลากรทางการแพทย์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- ไม่มีการตรวจสอบประวัติการฉีดวัคซีนก่อนรับเด็กของมาในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และขาดมาตรการและกิจกรรมป้องกันและแก้ไขเมื่อเกิดโรคระบาดติดต่อในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
- พื้นที่ใช้สอยของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่เพียงพอและไม่เป็นสัดส่วนตามกิจกรรม เช่น ขาดพื้นที่เตรียม/ปรุงอาหาร พื้นที่นอนหลับที่สะอาดอากาศถ่ายเท พื้นที่แปรงฟัน และพื้นที่สำหรับแยกเด็กป่วย
- ไม่มีการจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล น้ำใช้ที่สะอาด และมาตรการป้องกันแมลงและสัตว์พาหะนำโรค

ข้อเสนอแนะจากผู้รับบริการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปผลการดำเนินงานพัฒนาความรู้และทักษะบุคลากรในการจัดกิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 4D ปีงบประมาณ 2566 และการประชุมทบทวนรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้านสุขภาพ (4D) ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด วันที่ 29 พฤศจิกายน 2566

พบประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้รับผิดชอบงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในเขตบริการสุขภาพ ดังนี้

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงาน	สื่ออุปกรณ์ งบประมาณ และสถานที่	ครอบครัว
1) เจ้าหน้าที่/ครูพี่เลี้ยง ขาดความรู้ความเข้าใจเกณฑ์การดำเนินงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ 4D 2) ครู/พี่เลี้ยง ขาดทักษะการตรวจประเมินสุขภาพเด็ก การคัดกรอง ฝ้าระวัง ส่งต่อพฤติกรรมและพัฒนาการเด็กที่พบความผิดปกติ รวมถึงการติดตามเด็กในเชิงลึกในชุมชน และแนวทางแก้ไขปัญหาพินิจ 3) เจ้าหน้าที่/ครูพี่เลี้ยงยังไม่ผ่านการอบรมหลักสูตรผู้อำนวยการเล่น (Play Worker) 4) ขาดระบบ Coaching ที่มีคุณภาพให้ครูและผู้ดูแลเด็กอย่างต่อเนื่อง และการติดตาม สนับสนุน และบุคลากรจากหน่วยงานสาธารณสุข 5) ไม่บูรณาการความร่วมมือกันระหว่างสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัว ผู้ปกครอง	1) อุปกรณ์ชุดตรวจ DSPM เครื่องชั่งน้ำหนัก และที่วัดส่วนสูง ที่ได้มาตรฐาน 2) ขาดงบประมาณในการตรวจสุขภาพของคุณครูผู้ดูแลเด็ก แม่ครัว และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในศูนย์เด็กเล็ก 3) ไม่มีงบประมาณในการปรับปรุงพื้นที่เล่น (พื้นที่เล่น BBL) 4) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่มีแผนฝึกปฐมพยาบาลช่วยชีวิตเด็กเบื้องต้น พื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วนตามที่กำหนด	1) ผู้ปกครองเด็กไปทำงานต่างจังหวัด เด็กจะอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย 2) ฐานะทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ปกครองต้องทำงานหารายได้ ไม่มีเวลาที่จะมาเรียนรู้ในเรื่องการดูแลบุตรหลานตนเอง 3) ความเชื่อของผู้ปกครองที่คิดว่าครูคือผู้ที่จะดูแลเด็กแทนตนเอง

ความรู้ที่นำมาใช้

- คู่มือฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย : DSPM ปี พ.ศ.2566
- มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติปี พ.ศ. 2562
- คู่มือการจัดกิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ตามหลักการพัฒนาสมอง : BBL (Brain – based –Learning) สำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ดูแลเด็กต่ำกว่า 3 ปี
- แนวทางการส่งเสริมคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ
- เกณฑ์การประเมินสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 4D ปี 2567

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บูรณาการสร้างความร่วมมือและกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพสถานพัฒนาการเด็กปฐมวัยในหน่วยบริการสาธารณสุขและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด
2. สร้างการรับรู้ ความเข้าใจและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้แก่ผู้ดูแลเด็กในทุกบริบทเริ่มตั้งแต่ ครอบครัว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และหน่วยบริการสาธารณสุข

จากข้อมูล สถานการณ์และข้อเสนอแนะจากผู้บริการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงได้กำหนดมาตรการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติและยกระดับการดำเนินงานด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในปี 2567 ดังนี้

มาตรการที่ 1 บูรณาการความร่วมมือ และสร้างกลไกการขับเคลื่อนงานการดำเนินงานมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติและยกระดับการดำเนินงานด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

มาตรการที่ 2 พัฒนาศักยภาพเครือข่ายบุคลากรที่การดำเนินงานมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติและยกระดับการดำเนินงานด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

มาตรการที่ 3 กำกับติดตามผลการดำเนินงานการดำเนินงานมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติและยกระดับการดำเนินงานด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

โดยกำหนดแผนการดำเนินการขับเคลื่อนงานการดำเนินงานมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติและยกระดับการดำเนินงานด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังนี้

มาตรการ	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เป้าหมาย	หมายเหตุ
มาตรการที่ 1 บูรณาการความร่วมมือ และสร้างกลไกการขับเคลื่อนงานการดำเนินงานมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติและยกระดับการดำเนินงานด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	เพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในพื้นที่ 13 เขตสุขภาพ	1. ประชุมทบทวนรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) ตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด	2 ครั้ง	พฤศจิกายน 2565
มาตรการที่ 2 พัฒนาศักยภาพเครือข่ายบุคลากรที่การดำเนินงานมาตรฐาน	เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้พัฒนาศักยภาพแกนนำครูผู้ดูแลเด็ก นักวิชาการ/บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา	2. ประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพครูผู้ดูแลเด็กและบุคลากรที่	1 ครั้ง	มกราคม 2567

มาตรการ	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เป้าหมาย	หมายเหตุ
สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย แห่งชาติและยกระดับ การดำเนินงานด้าน สุขภาพ (4D) ในสถาน พัฒนาเด็กปฐมวัย	คุณภาพสถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยทุกสังกัดทั้งระดับ ส่วนกลางและระดับพื้นที่ใน รูปแบบออนไลน์	เกี่ยวข้องในการพัฒนา คุณภาพของสถาน พัฒนาเด็กปฐมวัย ด้าน สุขภาพ (4D) ตาม มาตรฐานสถานพัฒนา เด็กปฐมวัยแห่งชาติ		
		3. พัฒนาชุดการเรียนรู้ รูปแบบ e- learning การยกระดับคุณภาพ สถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) ตามมาตรฐาน สถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยแห่งชาติ	1 ชุด	กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2567
มาตรการที่ 4 กำกับ ติดตามผลการ ดำเนินงานการ ดำเนินงานมาตรฐาน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย แห่งชาติและยกระดับ การดำเนินงานด้าน สุขภาพ (4D) ในสถาน พัฒนาเด็กปฐมวัย	เพื่อเยี่ยมเสริมพลังและติดตาม ผลการดำเนินงานและถอด บทเรียนพัฒนาระดับสถาน พัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) ตามมาตรฐานสถาน พัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ	4. เยี่ยมเสริมพลังการ สถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัย ที่ต้องปรับปรุง ตัวบ่งชี้ตามมาตรฐาน สถานพัฒนา เด็ก ปฐมวัยแห่งชาติด้าน สุขภาพ (4D)	4 ครั้ง	มกราคม - กรกฎาคม 2567
		5. ประชุมเชิง ปฏิบัติการ สรุปผลการ ดำเนินงานและถอด บทเรียนการพัฒนา สถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยตามมาตรฐาน สถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยแห่งชาติและ การยกระดับการ ดำเนินงานด้านสุขภาพ (4D) ในสถานพัฒนา เด็กปฐมวัยทุกสังกัด	1 ครั้ง	กรกฎาคม 2567